

РЕЦЕНЗИЯ

за защита на дисертация на тема:

„ЛИЧНОСТНИ И ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА АЛЕКСИТИМИЯ“

на Любомира Ивайлова Цветкова, редовен докторант към Катедра „Обща, експериментална, развитийна и здравна психология“, Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, за присъждане на образователна и научна степен "Доктор", по научна специалност 3.2. "Психология" с научен ръководител проф. дпсн Ирина Зиновиева
ДП „Културна и диференциална психология“

1. Данни за докторанта.

Любомира Цветкова бележи последователност в образователния и трудовия си път. През 2015г. завършва бакалавърска степен по психология в СУ, следвана от магистърска в спец. „Психология на здравето“, а в периода 2019-2022г. е редовен докторант към Катедра „Обща, експериментална, развитийна и здравна психология“, Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ в ДП „Културна и диференциална психология“ на български език. Първоначално работи като специалист по маркетинг и реклама в Плевен и София към Аноубис-Булвест ООД , издигайки се до позицията регионален мениджър, а от 2018г. е психотерапевт под супервизия в частна практика, като същевременно с това е и от 2021г. - Кличничен психолог в УМБАЛ „Александровска“, Клиника по психиатрия и от същата година – асистент по медицинска психология в МУ – София.

В автобиографията са посочени множество специализация – консултант по Схема терапия под супервизия и по Когнитивно-поведенческа терапия под супервизия, както и различни форми на обучение, свързани с психодиагностиката. Владее английски език. Освен посочените публикации, свързани с дисертацията, има още две. В периода на обучението си в ДП има шест участия в национални и международни научни форуми. Членува в престижни професионални организации.

2. Данни за дисертацията.

Изборът на темата на дисертационното проучване е интересен, иновативен и в голяма степен - провокативен. Актуалността ѝ произтича от необходимостта всеки човек да познава, разбира, разчита собствените си емоционални преживявания, емоциите на другите, което е в основата и на емоционалната интелигентност, от една страна и от друга - тяхното непознаване влошава качеството на живот на личността. Социалната значимост на темата е продиктувана от факта, че за адекватната комуникация, управлението на поведението и развитието на социалните умения, умението на хората да вербализират чувствата и емоциите е ключова, а липсата му /алекситимия/ водят до нереална оценка на социалната ситуация, до влошаване на взаимоотношенията и в някаква степен – до изолация на личността. Ето защо необходимостта от изследване на личностните и професионалните детерминанти на алекситимията са обясними.

По процедурата няма нарушения и несъответствия с нормативната база на Република България и на СУ „Св.Климент Охридски“. Наукометричните показатели са покрити напълно /33т./. Наличен е документ за оригиналност и достоверност по чл. 27, ал. 2 от ПП ЗРАСРБ.

3. Анализ на дисертационното изследване и автореферата.

В структурно отношение дисертационният проект има класически вид – въведение, шест логически свързани глави, заключение и използвана литература, разположени на 210 страници, от които 180 са основен текст, таблици и графики. Напълно съответства на изискванията за такъв жанр научно проучване. Направеното изследване е представено в 1 фигура и 69 таблици. Списъкът на използваната литература включва 12 български източника и 203 на чуждестранни автори, релевантни на интерпретираната проблематика.

Във **Въведението**, с допълнително заглавие „Връзката душа-тяло“ докторантът прави кратък, но изпълнен със съдържание исторически и съвременен прочит на интерпретираната взаимовръзка, като задава и ориентацията, насочеността на дисертационното изследване, очертавайки негова актуалност и социална значимост, както и основните задачи, които трудът реализира.

Първата глава: „Дефиниция на конструкта алекситимия“ представлява теоретичен обзор на дефинитивните характеристики на явлениято. Съвсем резонно е потърсена и намерена взаимовръзката между алекситимия, психосоматика, отнесени към норма и патология. Прави впечатление грамотният изказ и способностите на Любомира Цветкова да работи с теоретичен масив. Открити са видовете алекситимия – първична, вторична, органична. Докторантката е използвала холистичен подход при дефинирането на дадено понятие, като е изходила от невропсихологичните му характеристики, анализирала е критично диагностичните инструменти – количествени и качествени, защитила е необходимостта от интервюирането като надежден метод и проективните методики. Всяка глава завършва с кратко обобщение, което се явява своеобразен мост към последващите разсъждения и анализи.

Втората глава: „Изследване върху разпространението на алекситимията“ логически надгражда предходната. Тя представлява

задълбочено проучване на наличните изследвания между алекситимия и демографски, личностни и патологични характеристики, както и изследвания между анализирания конструкт и стил на привързаност, стрес, бърнаут, професионално благополучие и удовлетвореност от живота. Отново може да се подчертае, че именно изчерпателното и многоаспектно представяне на алекситимията, позволява на докторантката да изгради успешно и свой модел за изследване, представен в **третата глава** „Дизайн на емпиричното изследване върху личностните и професионалните детерминанти на алекситимията“. На основата на богатия теоретичен модел на изследването, коректно формулираните цели и хипотези, адекватно подбрани изследователски инструментариум, включващ:

- Скала за алекситимия на Торонто (TAS-20, R. Michael Bagby, James D. A. Parker and Graeme J. Taylor, 1994),
- Личностни черти по модела на „Големите пет“ (Mini IPIP, Donnellan, M. B., Oswald, F. L., Baird, B. M., & Lucas, R. E., 2006),
- „Тъмната триада“ – кратка версия (Short Dark Triad, SD3, Jones & Paulhus, 2014),
- Скала за стила на привързаност при възрастни AAS, (Collins, N.,L., Read S., J., 1990),
- Копенхагенска скала за професионално прегаряне (CBI, Kristensen et al., 2005),
- Скала за възприет стрес (Cohen et al., 1983),
- Скала за удовлетвореност от живота (SWLS) (Diener et al., 1985),
- Въпросник за измерване на афективно професионално благополучие (Warr, 1990).

коректно разписаните процедури и адаптации на част от прилаганите методики, позволяват да се определи експерименталното изследване като надеждно, обективно конструирано и с висока степен на приложимост.

Четвърта глава „Извадка и психометрични характеристики на инструментариума на емпиричното изследване“ впечатлява с коректно описаната извадка и нейната представителност – 458 души, разпределени по пол, възраст, образователен ценз, професионална ангажираност и обобщени в три професионални сфери – медицина, образование и друго. Анализите на данните показват друга страна от развитите способности на докторантката – умения и компетентности за работа с емпирични данни. Направените анализи са премерени и в достатъчна степен информативни, а визуализирането им в табличен формат подпомага възприемането на текста.

Петата глава „Резултати от емпиричното изследване на личностните и професионалните детерминанти на алекситимията“ бих определила като изключително продуктивна и носеща, поради задълбочения разрез, свързан с демографските характеристики /допълнително тук се включват и здравен статус, семеен статус и хронично заболяване/ и алекситимията, от една страна и от друга – аналитичните разсъждения за взаимовръзката между алекситимия и преди това дефинираните личностни конструкти. Допълнителен принос към дисертационното изследване е и открояването на различни личностни характеристики като предикатори за нивата на алекситимия, като отново се достига до обстойно анализиране на нивата на общата алекситимия и на някои нейни проявления.

Шестата глава „Обобщение на резултатите от емпиричното изследване и дискусия“ подсказва нейното съдържание – интерпретация на резултатите, проверка на хипотезите и отворен за дискусии канал, който възприемам като своеобразна заявка за бъдещи изследвания по темата. Коректно е посочено в каква степен, доколко и как са доказани издигнатите хипотези и кои фактори могат да се приемат като предикатори за високи нива на алекситимия.

Заключението е кратко, стегнато, обобщаващо. Приемам, че е проява на научна зрялост и съвест откровението в последното изречение - „Към момента – въпреки дългогодишните изследванията на конструкта, по общо мнение на изследователите няма ефективен начин за работа с такива лица.“ То не звучи обезнадеждаващо, напротив, провокира повече изследователи да се заемат с този много значим за личността проблем.

Авторефератът напълно съответства на дисертацията и в съкратен вид представя основните моменти от нея.

По темата на дисертацията са направени 4 публикации в научни издания и 3 доклада на научни конференции.

4. Научни приноси.

Приемам формулираните от докторанта приноси и ги коментирам по следния начин:

1. Направеният детайлен анализ на личностните и професионалните детерминанти на алекситимия включва най-значимите психологични феномени.

2. Проведеното теоретично и експериментално изследване за професионалните и личностните детерминанти на алекситимия е единственото по рода си както за България, така и в международен аспект, като се отличава с всеобхватност, широта, дълбочина и представителност.

3. Доказано е, че алекситимията може да бъде разглеждана като устойчив личностен конструкт, свързан с интеракцията с другите, който не се повлиява или се повлиява незначително от професионалните детерминанти.

4. Изключително задълбочени анализи – общи и детайлно представени за взаимовръзката между нивата на алекситимия и личностни характеристики и конструкти.

5. Проведеното емпирично изследване е прецизно композирано и изпълнено и получените данни са представителни, аналитично поднесени и са с висока степен на приложимост за различни специалисти, работещи с хора.

6. Кратките и съдържателни анализи след всяка глава допринасят за допълнителното осмисляне на изложението на докторантката.

7. Принос на труда представлява и неговата своеобразна „отвореност“ – към въпроси, към констатации, към нови изследвания и дискусии, което го прави провокативен в добрия смисъл на думата.

8. Дисертационният труд е приложим в психотерапията на деца и възрастни, с високи степени на алекситимия.

5.Бележки и препоръки.

Към труда нямам забележки и въпроси, освен препоръка да бъде издаден като монографично тяло, за да получи популярност и да е полезен на специалисти и на по-широката аудитория.

6.Обобщение.

Общото впечатление за труда е, че той представлява добре обмислено, задълбочено изследване, подплатено с достатъчен масив от теоретична основа, с оригинално структурирано и изпълнено емпирично изследване, поднесено на строго научен и в същото време разбираем език, с достатъчно представителна извадка и обобщения и изводи - премерени и практически ориентирани.

7.Заклучение.

На основата на гореизложения анализ, предлагам на уважаемите членове на Научното жури да дадем положителна оценка на дисертационния труд на Любомира Цветкова на тема: „Личностни и

професионални детерминанти на алекситимия“ и да присъдим НОС „Доктор“ по Професионално направление 3.2. Психология в докторска програма „Културна и диференциална психология“ към Катедра „Обща, експериментална, развитийна и здравна психология“ на Философски факултет на СУ „Св.Климент Охридски“, като аз ще гласувам „ЗА“.

20.07.2023г.
Гр. В.Търново

Изготвил:
/проф. дн Кр.Петрова/